

Rok poté

JUDr. Jaromír Jirsa,
místopředseda Městského soudu v Praze

Úvod

Je tomu rok, co jsme zvolili nové vedení Soudcovské unie. Zároveň rok od okamžiku, kdy jsem přestal být jejím reprezentantem. Doba vhodná pro drobnou rekapitulaci, přestože rekapitulovat budou jistě delegáti shromáždění a pan prezident v projevu. Navíc – jak říká Libor Vávra – prezident, jemuž skončilo funkční období přirozenou cestou, se dostává do zvláštní pozice, která mu umožňuje bez odpovědnosti žvanit do všeho. To je výzva, kterou nelze nevyslyšet.

Krise mezi námi

Soudcovská unie a soudci vůbec se ocitají v situaci, kdy stav ekonomiky v naší společnosti (a nejen v ní) není nejlepší. Peníze světu vládnou a jsou vždy až na prvním místě. To je realita, kterou si uvědomí každé vedení Soudcovské unie v každém období, i v tom, kdy je blahobyt. Což teprve, když nastane krize ekonomická, která jde často ruku v ruce s krizí morální, a teprve dnes sklízíme to, co jsme koncem minulého století zaseli.¹⁾ Zdá se, že léta devadesátá jsme spokojeně projedli a nemysleli na zadní vrátka. Do značné míry to bylo způsobeno tím, že jsme nebyli zvyklí na demokratické poměry, které začali mnozí občané chápat jako příležitost k ničím nerušené pastvě, nikoliv k seberealizaci ve svobodné společnosti a upevňování takových „maličností“, jakými jsou vláda práva a právní stát. Je to logické, nežili jsme čtyřicet let v blahobytu jako západní sousedé (alespoň většina z nás) a kdo by odolal pokušení užít si?

V té době – na to se bohužel zapomíná – dosáhla Soudcovská unie v čele s Janem Vyklickým dějinného a zřejmě nepřekonatelného úspěchu v podobě současného platového zákona. To byl sukces (jak říká J. V.), z něhož by měla Unie žít nejméně 50 let, ale lidská paměť je krátká. Dokonce tak, že nastupující soudcovská generace netuší, za kolik se soudilo před rokem 1995.

1) Nedávno se mi dostal do ruky článek Václava Havla z období, kdy byl poprvé zvolen prezidentem. Před téměř dvaceti lety hovořil o občanské společnosti, právu a morálce, na kterou když není dbáno, nastane krize morální, po níž bude následovat krize ekonomická ... Jak jasnozřivě.

Unie tehdy těžila z blahosklonné péče holandských přátel a nemusela se starat o existenční problémy, shánět peníze, vymýšlet témata, protože hlavním tématem byla zahraniční podpora naší nezávislosti. A znovu je třeba zmínit Jana Vyklického, který doslova přes noc napsal projekt, který z prostředků Nizozemského Helsinského výboru živil Unii řadu let.

Nicméně doby hojnosti pominuly. Jsme profesionálně fungujícím spolkem, který má kvalitní odborný aparát starající se o záležitosti všech českých soudců bez ohledu na členství – nečlenství. Fungování spolku ovšem něco stojí a je smutnou realitou, že vedení Soudcovské unie se v poslední době stará především o shánění peněz a přízemně materiální záležitosti.

Chtěl bych vás všechny znovu na tomto místě poprosit²⁾ – zkuste napnout své síly, oslovit známé, najít zdroje na financování Soudcovské unie, která je jediným reprezentantem soudců, bez ohledu na to, kolik z nich zaplatilo členské příspěvky. Uvědomme si,³⁾ že přijdou ještě horší časy, neboť to, co se nazývá nyní krizí, v podstatě žádná krize není, a nezmění-li se zásadně chování našich politických elit, začne se sahat nejen na soudcovské platy, ale i na důchody, a potom vysvětlíme, že nějaké krácení je protiústavní. Finanční záležitosti Soudcovské unie jsou finančními záležitostmi všech soudců. Možná víc, než si kdo dovede představit a víc než každého plat.⁴⁾

Na krizi ovšem není třeba dívat se jen negativně, má bezpochyby i své pozitivní stránky. Třeba tu, že si snad soudci začnou vážít nadčasového úspěchu v podobě stále účinného platového zákona, který byl přijat především díky aktivitám dřívějšího vedení Soudcovské unie.

2) Byla tomu ostatně věnována podstatná část mého projevu na výročním zasedání v Benešově v listopadu 2006.

3) Zejména směřuje tento apel k těm kolegům, kteří se nyní třesou o svá čtyři procenta a nebyli ochotni věnovat 0,2 % svého měsíčního příjmu na příspěvky člena SU.

4) Je až neuvěřitelné, jak se dokáže soudcovský stav probudit, když jde o otázky soudcovských platů. Podle intenzity lze reakce soudců z celé republiky na Janotův balíček, členů i nečlenů, přirovnat doslova k tsunami. Málokdo je schopen docenit, kolik času a úsilí věnovalo současné vedení Unie aktuálním platovým záležitostem namísto toho, aby se věnovalo filozofickým otázkám a aspektům soudcovské nezávislosti.

Mít či nemít strach?

Velmi emotivně napsaný článek Karla Hanuše „Mám strach“⁵⁾ přímo vybízí k reakcím,⁶⁾ vyšel před shromážděním a stal se předmětem různých diskusí, které jsem ve svém okolí zaregistroval.⁷⁾ Někteří soudci mají strach, jiní mají strach o kolegu a ostatní se nebojí. Některým mluvil článek z duše, jiné nadzdvíhl.

Máme tedy mít strach? Nebo lépe – máme důvod k tomu (či je vůbec vhodné), abychom jako reprezentanti soudní moci takto veřejně strach projevovali?

V justici (zejména v té nalézací) to byla vždy nádejnina, pro niž příliš času na filozofické úvahy o nezávislosti nezbyvá. Nepamatuji si, že bych v uplynulých 20 letech alespoň jednou za rok nezaslechl, že „horší už to být nemůže, nejsou peníze, spisů je mnoho, exekutiva námi pohrdá a hází klacky pod nohy.“ Položme si však otázku, která může někomu připadat jako špatný vtíp: Nepotřebovali bychom čas od času povinnou stáž v advokacii nebo podnikání (bez jakéhokoliv pejorativního nádechu), abychom zkorigovali své názory či obavy o profesní existenci?

Vskutku není snadné dnes podnikat nebo poskytovat za úplatu právní služby, stojí to spoustu nervů, obav, vyžaduje odpovědnost za chod firmy, živobytí zaměstnanců a jiné „přízemní“ záležitosti – bez pravidelného, více než nadprůměrného platu za zády, v době, kdy platební morálka klientů je stále horší.⁸⁾ To vše obnáší značné fyzické i psychické vyčerpání, o kterém se zmiňuje pisatel článku – avšak výlučně ve vztahu k výkonu soudcovské funkce.

Exministr Karel Čermák (nepolitik) na podobné nářky říkal:⁹⁾ „Ulice jsou plné hladových právníků a kdo má pocit, že není doceněn – ať jde a vydělá si.“ K tomu zbývá dodat, že souzení není (jak by se mohlo jevit z komentovaného článku) útrpné právo nebo něco, co se musí vydržet po celý život. A především: Právník, kterého má od fakulty na výplatní pásce stát, může časem přestat vnímat nepopíratelnou výhodu své soudcovské funkce, a tou je jistota a stabilita. Přestože jsou naše platy opakovaně atakovány, přestože se objevují (zatím našťastí fantasmagorické) úvahy o časově vázaném soudcovském mandátu a snazší odvolatelnosti soudců, přestože máme (zatím a doufejme, že jen do rozhodnutí Ústavního soudu) jednostupňové kárné řízení. Soudcovská nezávislost je sice opakovaně

atakována a jsou nenápadně ostřelovány její základy,¹⁰⁾ avšak na její podstatu si zatím netroufne ani ten nejodvážnější střelec.

Proto by strach neměli soudci navenek takto prezentovat. Navíc ty tři velmi smutné nebo dokonce i tragické příběhy, které jsou v článku zmíněny, nejsou popsány příliš objektivně a s patřičným nadhledem na věc. Někteří jejich aktéři se ocitli tam, kde se ocitli, proto, že si nebyli schopni přiznat, že nejsou v pravý čas na pravém místě.

V této souvislosti je třeba znovu otevřít diskusi o soudcovské kariéře. Naposledy jsme se ke kariérnímu řádu vyjadřovali na výročním shromáždění v Brně v roce 2005 a jedna z myšlenek, která se tehdy diskusí táhla jako červená nit, byla, že soudcovská kariéra musí být nastavena tak, aby měl soudce možnost ocitnout se během svého profesního života tam, kde to vyhovuje jeho způsobu myšlení, povaze a schopnostem. Aby se na místech soudních funkcionářů uplatnili skuteční manažeři – bez ohledu na to, jak jsou na tom u ministra spravedlnosti.

Karel Hanuš v závěru článku píše o „armádě duševně vyčerpaných soudců“. Duševní vyčerpání hrozí. Nejen proto, že u některých soudů je množství paralelně vyřizovaných kauz jedním soudcem neúnosné a demotivující, ale hlavně proto, že nemáme pevně nastavená kariérní pravidla a vlastní, nikým nevnucený, celoživotní vzdělávací systém. Proto, že delší čas strávený v jedné pozici, na jednom místě, s jedním senátem, musí nutně hrozit vyhořením.¹¹⁾

Aby soudce nevyhořel, musí na sobě po celou kariéru pracovat, jinak se z toho doopravdy může zbláznit. Psát, publikovat, přednášet, absolvovat stáže u jiných soudů, školení, vzdělávací akce, posilovat právní vědomí ve svém okolí, účastnit se kulatých stolů, seminářů, konferencí, služebních cest. Jistěže – každá déletrvající nepřítomnost na pracovišti znamená narvaný budník po návratu. Narvaný budník je však lepší než psychiatrická léčebna.

Kromě toho by sami soudci (a kdo jiný, než v této souvislosti Soudcovská unie) měli znovu oprášit již vypracované základy kariérního řádu, bavit se s ministerstvem (zatím bohužel s ním), potažmo s Justiční akademií, o akutních hrozbách kariérního vyhoření. Nebude-li nastaven kariérní řád tak, aby si zkušený odvolací soudce mohl dovolit bez finanční újmy na závěr soudcovské kariéry „luxus“ spočívající v souzení „pěček“ u okresního soudu poblíž své chalupy, aby i ten soudce, který nemá vlohly pro to, aby odvolával,

5) K. Hanuš: Mám strach, Soudce 9/2009, str. 21.

6) O jednu se prý velice pobouřeně a aktivně přihlásila JUDr. Klára Veselá Samková, takže se na ni těšme ...

7) Klobouk dolů, málokterému autorovi se v poslední době podařilo takovou diskusi podnítit.

8) Rozhodně horší než platební morálka státu, který sice často dluží, ale nakonec zaplatí.

9) V době, kdy žádná krize nebyla ...

10) A rozhodně to není čtyřprocentním snížením platu po dobu jednoho roku.

11) Ne nadarmo se říká, že více než sedm let na jednom místě není pro kariérní vývoj to nejlepší.

ROK POTÉ / KOLEGIUM PŘEDSEDŮ KRAJSKÝCH SOUDŮ

měl možnost déletrvající stáže či praxe u jiného soudu či soudu jiného stupně, aby byl motivován k dalšímu vzdělávání,¹²⁾ akademické či publikační činnosti, bude hrozba vyhoření u některých soudců akutní.

Není to tak zlé a klobouk dolů

Není to tak zlé, aby to nemohlo být ještě horší, nabízí se cynický slogan v době, kdy se přijímají balíčky.¹³⁾ Ekonomická krize je mezi námi a snažme se ze všech sil, aby se z ní nestala krize justičně-morální.

12) Nestálo by za to pokusit se s některou z právnických fakult dojednat speciální doktorandské studium pro soudce, s Českou advokátní komorou možnost stáží soudců v advokátních kancelářích?

13) Nelze zároveň příliš doufat, že některá z politických stran zakomponuje do svého volebního programu zvýšení soudcovských platů a rozhodovry s ministrem Janotou vyznívají velmi a velmi pesimisticky.

Nepožadujme po novém vedení Soudcovské unie, aby se staralo jen o naše čtyři procenta. Vedle toho je i řada jiných témat, kterým by se Soudcovská unie měla věnovat – například principům soudcovské kariéry a celoživotnímu vzdělávání.

Klobouk dolů před tím, jak se zatím nové vedení svých rolí zhostilo. Do Unie přineslo nový vítr, členská základna se rozhybala (a nejen proto, že došlo ke snížení platů). Není snadné zahajovat unijní funkcionářskou kariéru v době, kdy se snižují platy, a není snadné mít na krku soud na Vysočině a obden dojíždět do Prahy, vést nekonečná jednání s politiky a partnery.

Jen tak mimochodem – aktivity v Soudcovské unii jsou také skvělou možností, jak se nenechat duševně vyčerpat. A bude-li kterýkoliv soudce tvrdit, že pro spisy nemá na nic čas, tak má dobře k vyčerpání našlápnuto a má důvod mít strach.